

Kielikoulutuspolitiikan verkoston lausunto työryhmän esityksestä perusopetuksen valtakunnallisiksi tavoitteiksi ja tuntijaoksi

Kielikoulutuspolitiikan verkosto pitää työryhmän hallitusohjelmaan pohjaavia tavoitteita kannatettavina, mutta toteuttamishdotukset ovat jääneet kielenopetuksen osalta lyhytnäköisiksi ja lähinnä teknisiksi.

Kieliohjelman monipuolistaminen

Työryhmän pyrkimyksenä on ollut hallitusohjelman mukaisesti kieliohjelman monipuolistaminen. Keinoina monipuolistaa perusopetuksen kieliopintoja esitetään kaikille pakollisten A1- ja B1-kielten aloitusajankohtien ja kokonaistuntimäärien pitämistä ennallaan, A2- ja B2-kielen opettamista ylimääräisenä aineena valinnaisaineikiintiön ulkopuolella, A2-kielen tuntimäärän vähentämistä kahdella vuosiviikkotunnilla sekä valtion erityisavustuksen hakumahdollisuutta tiettyjen kielten (ei kotimaiset kielet ja englanti) tarjoamiseksi A2- tai B2-kielenä. Näiden ratkaisujen työryhmä arvelee esityksessään ”merkittävästi monipuolistavan kielivarantoa”.

Kielikoulutuspolitiikan verkosto ei pidä ehdotettuja ratkaisuja toimivina vaan kokee niiden päinvastoin vain vahvistavan nykyongelmaa. Ehdotuksen seurauksena **suomenkieliset oppilaat opiskelisivat edelleen englantia A1-kielenä ja ruotsia B1-kielenä**, sillä mikäli koulu tarjoaisi muita kieliä kuin englantia A1-kielenä, se ei saisi A2-englannin tarjoamiseen erityisavustusta. Myöskään ruotsin tarjoamiseen A2-kielenä koulut eivät saisi erityisavustusta, joten se säilyisi B1-kielenä. Ruotsinkielisten koulujen oppilaat opiskelisivat oletettavasti edelleen kahta A-kieltä; suomea ja englantia ja koulut tarjoaisivat erityisavustuksella lisäksi B2-kieliä, joiden opiskelu jo nyt on selvästi yleisempää ruotsinkielisissä kuin suomenkielissä kouluissa.

Kielikoulutuspolitiikan verkosto pitää kieliohjelman monipuolistamista valtion erityisavustuksen turvin lyhytjänteisenä ja sisältöperusteluja vailla olevana ratkaisuna. Ensinnäkin **erityisavustuksen sitominen vain tiettyihin kieliin ei monipuolista kieliohjelmaa** vaan päinvastoin yksipuolistaa sitä, kuten edellä on osoitettu. Toiseksi erityisavustuksen saamisen edellytyksenä on, että opetus annetaan minimituntimäärien ulkopuolisena ylimääräisenä opetuksena ja että koulutuksen järjestäjä panostaa siihen omarahoitusosuuden. On hyvin todennäköistä, että tuntijakoesityksen **toimenpiteet minimituntimäärän ylittävästä opetuksen tarjonnasta ja siihen käytettävästä omarahoitusosuudesta eivät lisää A2- ja B2-kielten opiskelua**, vaan erityisavustusta hakevat ne koulutuksen järjestäjät, jotka nykyisin panostavat A2- ja B2-kielten tarjontaan. Ehdotus mahdollistaa toki B2-kielen opetuksen ilman erityisavustusta minimituntimäärän puitteissa, mutta tällöin kielet vievät 9 vuosiviikkotuntiin supistuvasta valinnaisainetarjonnasta lähes puolet eli 4 vuosiviikkotuntia. Kielikoulutuspolitiikan verkosto pitää kyseenalaisena, että tämä ratkaisu johtaisi B2-kielen valintojen lisääntymiseen. Kielikoulutuspolitiikan verkosto on sitä mieltä, että **mikäli valtion erityisavustukseen päädytään, sen pitää koskea kaikkia kieliä**, jotta koulutuksen järjestäjät tarjoaisivat monipuolisen kieliohjelman kaikille opiskelijoille.

Tuntijakoesityksessä A2-kielen tuntimäärää ehdotetaan supistettavaksi kahdella vuosiviikkotunnilla käyttäen perusteena sitä, että ratkaisulla ”pyritään vähentämään ylimääräisen kielen oppimäärän kuormittavuutta, kuitenkin siten, että riittävä kielitaito voidaan perusopetuksen aikana saavuttaa.” Mitä tämä viestittää kielten oppimisesta? Entä kielten opetuksesta kouluissamme? Kielten opetukseen ja oppimiseen pätevät samat lainalaisuudet kuin muihin oppiaineisiin: **oppimistavoitteet on helpompi saavuttaa ja oppimisen kuormittavuus vähenee lisäämällä eikä vähentämällä opetustunteja**, koska kielitaito kasvaa kieltä käyttämällä eikä sen käyttämistä vähentämällä. Tästä on tietoa esimerkiksi B1-kielen oppimistuloksista. Kun B1-kielen opetustunteja on vähennetty vuosien varrella, oppimistulokset ovat radikaalisti romahtaneet. Äidinkielen ja kirjallisuuden osalta työryhmä esittää opetustuntien määrän lisäämistä vedoten siihen, että sillä kartutetaan äidinkielen heikentynyttä osaamista. Myös matematiikan opetuksen kohdalla työryhmä painottaa esityksessään, ettei vähimmäistuntimäärää tule laskea oppimistulosten vuoksi. Miksi tuntimäärää kuitenkin lasketaan A2-kielissä? Samanlaista **oppimiseen liittyvän itsetunnon vahvistamista** kuin työryhmä ehdottaa matematiikan oppimiseen, **tarvitaan ehdottomasti myös kielenoppimiseen**.

Kielenopetuksen varhentaminen

Työryhmän ehdotukseen ei sisälly erityisiä pyrkimyksiä kielenopetuksen varhentamiseen vaan eri kielten opetuksen alkamisajankohdat säilyvät ennallaan. Siten olisi edelleen mahdollista opetussuunnitelmapäätöksellä aloittaa A1-kielen opetus 1. tai 2. vuosiluokalla ja A2-kielen opetus 3. luokalla, mutta kaikille yhteisen B1-kielen opetus aloitettaisiin jatkossakin vasta 7. vuosiluokalla. Kielikoulutuspolitiikan verkosto pitää varhentamismahdollisuuden säilyttämistä hyvänä, mutta toivoo **aktiivisempia toimia kielenopetuksen varhentamiseen**, mikä vastaisi eurooppalaista kehitystä. Suomessa on kielikylvyyn ja vieraskielisen opetuksen myötä tarjolla hyviä käytänteitä kielenopetuksen varhentamiseksi ja näitä tulisi hyödyntää laajasti kaikessa perusopetuksessa. Ruotsinkielisten koulujen oppilaat opiskelevat jo nyt kahta A-kieltä ja samaan käytänteeseen olisi aktiivisesti pyrittävä uuden tuntijakoesityksen myötä myös suomenkielisissä kouluissa. Tutkimusten mukaan varhennettun kielenopetuksen hyödyt ovat kiistattomat.

Työryhmän ehdotukseen sisältyy esitys kielenopetusta koskevien erityissäännösten pitämiseksi ennallaan, jolloin kielikylpyopetuksessa ja vieraskielisessä opetuksessa on mahdollista opettaa osa äidinkielen ja kirjallisuuden opetustunneista kielikylpykielillä/vieraalla kielellä. Esityksessä on kuitenkin edelleen kohta, jossa kielikylpykielen ja vieraskielisen opetuksen kielen opetus sidotaan äidinkielen ja kirjallisuuden opetustuntien lisäksi myös A-kielen opetustunteihin, jolloin näissä opetusohjelmissa joudutaan monipuolinen kieliohjelma takaamaan opettamalla muita kieliä minimituntimäärän ulkopuolella. A-kielen tuntimäärän käyttäminen kielikylpykielen tai vieraan kielen opettamiseen ei ole tarpeellista, sillä myös kielikylpykielinen/vieraskielinen aineenopetus kehittää oppilaiden kielitaitoa. Minimituntimäärään kuuluvaa A-kielen tuntimäärää tulisi siis voida myös kielikylvyssä ja vieraskielisen opetuksen ohjelmissa käyttää kieliohjelman laajentamiseen. **Kielikylpykielille/vieraalle kielelle tulisi lisäksi laatia valtakunnallinen toisen kielen oppimäärä**, joka huomioi, että tällä kielellä opetetaan osa äidinkielen ja kirjallisuuden ja eri oppiaineiden sisällöistä. Perusopetuksessa alkavan A-kielen oppimäärän käyttäminen näissä ohjelmissa ei ole

perusteltua, koska opetussuunnitelmassa edellytetään oppilailta kyseisen kielen taitoa kouluun tullessa, jotta eri oppiaineiden sisältöjen oppiminen ei vaarannu.

Mediataitojen kehittäminen ja oppiaineiden integrointi

Työryhmä on ehdotuksessaan lokeroinut mediataitojen kehittämisen äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen oppimäärään. Toki se onkin tämän oppiaineen erityistehtävä. Kielikoulutuspolitiikan verkosto pitää hyvänä asiana, että äidinkielen ja kirjallisuuden opetukseen esitetään lisäystä, joskin yksi vuosiviikkotunti on tavoitteisiin nähden alimitoitettu. Kielikoulutuspolitiikan verkosto ei pidä myöskään resurssin sijoittamista alakoulun puolelle järkevänä, koska esityksessä mainittujen kirjoittamis- ja medialukutaitojen kehittämisen kannalta yläkoulu on luontevampi paikka sekä oppilaiden kehitysvaiheen että opettajien pätevyyden vuoksi. Lisäksi äidinkielen ja kirjallisuuden opetus painottuu jo nyt erittäin suuresti alakouluun. Verkoston mielestä **kirjoittamis- ja medialukutaitojen ja ilmaisutaitojen kehittämistä ei tulisi jättää pelkästään äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tehtäväksi** vaan sitä tulisi kehittää yhtä lailla muissa oppiaineissa yhteistyössä äidinkielen ja kirjallisuuden opettajien kanssa. Näkemyksemme mukaan äidinkielen ja kirjallisuuden tuntimäärän lisäys olisi sijoitettava yläkoulun puolelle. Kielikoulutuspolitiikan verkosto esittää myös, että äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen nimi muutettaisiin nyky-yhteiskuntaa paremmin vastaavaksi **suomen kieli ja kirjallisuus -oppiaineeksi**.

Kielikoulutuspolitiikan verkosto odottaa perusopetuksen tavoitteilta ja tuntijaolta huomattavasti esitettyä **ennakkoluulottomampaa suhtautumista eri oppiaineiden integrointiin, synkronointiin ja vuoropuheluun**. Oppiaineiden välinen yhteistyö ja opetuksen eheyttäminen on kilpistynyt ehdotuksessa aihekokonaisuuksille varattavaan yhteen vuosiviikkotuntiin yläkoulussa. Jotta resurssi todella kohdentuu oppiaineiden väliseen tavoitteelliseen yhteistyöhön, on verkosto sillä kannalla, että aihekokonaisuudet kirjataan opetussuunnitelmaan ja linkitetään konkreettisesti eri oppiaineisiin. Pelkkä aihekokonaisuuksille varattu tuntiresurssi ei riitä eheyttävän ja ilmiökeskeisen pedagogiikan toteuttamiseen kouluissa. Valtakunnallisten tavoitteiden ja tuntijaon pohjaksi tulee tiukan oppiainelokeroon ja vastakkainasettelun sijaan ottaa eri oppiaineiden integrointi ilmiölähtöisiksi kokonaisuuksiksi ja kieli- ja viestintätaitojen hahmottaminen kaiken opiskelun ja oppimisen avaintaidoksi. Tällaiseen opetukseen on tarjolla erinomaisia malleja mm. kielikylpyopetuksessa ja vieraskielisessä opetuksessa.

Maahanmuuttajien oman äidinkielen opetus

Tuntijakoehdotuksessa esitetään, että maahanmuuttajien oman äidinkielen hallinnan tukeminen ja edistäminen pysyy jatkossakin maahanmuuttajille järjestettävän perusopetuksen valmistavan opetuksen tavoitteena. Kielikoulutuspolitiikan verkoston mielestä maahanmuuttajataustaisten oppilaiden omien äidinkielten merkityksen rajaaminen valmistavaan opetukseen antaa huolestuttavan signaalin siitä, että tämä merkittävä osa maassamme jo olevasta ns. harvinaisempien kielten kielitaidosta ja kielivarannosta on jätetty huomiotta maahanmuuttajataustaisten oppilaiden kielioikeuksista puhumattakaan. Tutkimukset osoittavat, että äidinkielen oppiminen edistää toisen kielen oppimista ja koulumenestystä ja että äidinkielen säilyttäminen ja kehittäminen tukevat yksilön

identiteettiä ja itsetuntoa. Oman äidinkielen rooli on tullut esiin myös kansainvälisissä PISA-tutkimuksissa. Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden oppimistulokset ovat olleet parempia maissa, joissa kohdekielen opetuksen lisäksi tuetaan oman äidinkielen opetusta ja toiminnallista kaksikielisyttä.

Kielikoulutuspolitiikan verkosto esittää, että **maahanmuuttajien omien äidinkielten opetus nostetaan uudelleen osaksi perusopetuksen tuntijakoa esimerkiksi oppilaiden A1-kieleksi**. Omien äidinkielten opetus voidaan jatkossakin järjestää perusopetukseen kuuluvana opetusena ylimääräisen valtionavustuksen turvin, mikä on toiminut hyvin myös romanikielen ja saamen opetuksessa.

Yhteenveto

Kielikoulutuspolitiikan verkosto näkee työryhmän ehdotuksessa suuren riskin, että monipuolinen kielten opiskelu jää edelleen kokonaistuntimäärän ulkopuoliseksi ylimääräiseksi puuhasteluksi eikä koulunkäyntiin kuuluvaksi perusasiaksi ja kansalaistaidoksi. Ehdotuksessa mahdollistetaan monipuoliseen kielten opiskeluun liittyviä erityisratkaisuja sen sijaan, että siinä konkreettisesti kannustettaisiin kielenopetuksen varhentamiseen, useiden kielten opiskeluun ja äidinkielten ja vieraiden kielten ja muiden oppiaineiden opetuksen integroimiseen (kielet osana ilmiökeskeistä pedagogiikkaa). Ehdotuksen vahvana yleiskäsityksenä vaikuttaa olevan se, että kielten opiskelu on kuormittavaa ja vain joillekin oppilaille sopivaa toimintaa. Tämä viesti ei vastaa Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa esitettyyn hallituksen tavoitteeseen ”nostaa suomalaiset maailman osaavimmaksi kansaksi vuoteen 2020 mennessä”. Se ei myöskään vastaa Eurooppalaisen viitekehyksen toiminnallista kielitaitokäsitystä.

Jyväskylässä 22.3.2012

Kielikoulutuspolitiikan verkosto
Tuntijaon asiantuntijaryhmä

Sari Pöyhönen (pj)
erikoistutkija, dosentti, FT Jyväskylän yliopisto

Karita Mård-Miettinen
yliopistotutkija, FT Jyväskylän yliopisto

Ritva Kantelinen
professori, Itä-Suomen yliopisto

Minna-Riitta Luukka
professori, Jyväskylän yliopisto

Pirkko Kukkohovi
kielikouluttaja, FT

Merja Kauppinen
lehtori, FT Jyväskylän yliopisto

Sanna Voipio-Huovinen
monikielisyden tutkija, KM
Jyväskylän yliopisto, Helsingin yliopisto

Teija Kangasvieri
tutkimuskoordinaattori, FM
Jyväskylän yliopisto